Нобатгулы Режебов

ГОҢШУЛАР
(гысга гөврүмли комедия)

Өрән овадан базарлы көчеден Ага Гиҗениң иномаркасы баряр. Ага Гиҗениң янында аялы Солмаз. Олар ала-яз гүрлешип, гүлүшип баряр. Ага Гиҗен йылгыряр:

- Кейваны, сесиме чыдасаң, бир айдымҗык гачырып берейин!

- Кысматда языланы гөрүбермелидир – дийип Солмаз йылгыряр.

Ага Гиҗен «Дөвран бу гүн» диен айдыма гыгыряр, ол айдымың кейпине гирип, ёлам, рулам унудып, дутар чалян ялы херекетлер эдйәр. Аялы гөзлерини хөвлендирип горкяр, эмма овадан ёлда машын ёк диен ялы.

Иномарка ша ёл билен аҗайып айдым болуп баряр…

Шәхер, кашаң хоҗалык җайы. Хайдар мурт уллакан айна сын эдип, диш докторының күрсүси ялы күрсиде отыр. Хайдарың гушаклыгына ченли яланач, эмма яланачдыгы билдирмейәр, хаммана ол дүрли суратлы көйнек геен ялы. Хакыкатда Хайдарың бокурдагындан билине ченли татиуровка билен сурат чекилипдир. Саг дөшүнде бир әпет гаплаң агзыны ачып сага, сол дөшүнде бир ёлбарс агзыны ачып сола арлап дур. Аркасында әпет бүргүт ганат герип дур, онуң пенҗесинде сув периси. Голларында ики саны аждарха эйменч чолашып дур. Гараз Хайдарың суратсыз, язгысыз ери ёк. Язгылара онуң түрмеде отуран шәхерлериниң атлары. Татиуровканы айырян усса айланып сынлаяр, башыны яйкаяр.

- Бех, агам музейде отурдып томашачылара гөркезип йөрмели аҗайып сунгатың бар экен-ов!

Хайдар мурт пеззерйәр.

- Хах-хах-ха! Хайдар ханың сериал сурата дүшүрип йөрмели өмүрбеянам бардыр хан! Бүтин өмрүне хан болуп, пахан болуп гезен герчек-дә!

Усса агзыны өвелдип:

- Ниреде хан болдуң Хайдар ага?

- Окабер, барының язгысы бардыр, язгысы! Энче-энче түрмелериң паханы болан агаң бардыр сениң!

Усса чынлакай гүррүңе гечйәр:

- Хайдар ага, татиуравкалары айырмагың ики хили ёлы бар: озал айдышым ялы бири химики усул билен, бирисем от билен…
Хайдар ага гөчме газда гызыл от болуп гызаран ясыҗа гуралы сынлаяр.

- Химики усулың ызасы чөкдердир, шоңа лайык язгылардан асла ыз галмаз! От басып айырсак, бейле агырылы ызасы ёкдур, йөне… йөне янык ызы галяр-да…

- Химики усулың ызасы одуңкыданам эйменчми? – дийип гөзүни петредйәр.

Усса эгинлерини гысып:

- Хайдар ага, иңңе билен, ган билен язылаԑы бозгуч билен бозуп айрып болмаяр-да!

Ага Гиҗен айдымы тамамлап хайсыдыр бир оба гирип баряр…

Усса Хайдар аганың эллерини креслоның кемерине даңяр. Хайдар ага бу махал:

- Ызасы чөкдер болса, менем мелхемими ичейин – дийип энтек даңылмадык эли билен голтугындан шланга чыкарып соруп башлаяр.

Камера онуң голтук җүбүсиндәки чүйшәни гөрекезйәр, чүйшели пенҗек креслоның аркаяпланянына атылыпдыр. Усса кемерли агаҗы Хайдара агыззырык гейдирҗек боляр, эмма Хайдар мөлерйәр:

- Онуң нәме?

- Эйменч гыгырмазың ялы!

- Пәхей, иним акмак экениң! Хах-хах-ха! Сен Хайдар агаң гыгырар өйдйәңов!

Усса Хайдарың ики пенҗесиниң аркасындакы йылан келлесиниң дашына лейкепластыр елмәп, элине химики җисимли пулвизаторыны аляр:

- Биссимилла, бизиң элимиз дәл, Лукман хекимиң эли!

Ол ики эле-де җисими сепйәр, ызаны дуймадык Хайдар мөлерйәр. Бирден!!!

Бирден ол шейле бир увлап гыгырып башлаяр. Гыкылыкдан җайда ер титреме боляр.Стол, өй мебеллери, люстра чайканяр.

Дашарда ёлуң якасында дуран иномаркалар эйменч-эйменч гыгырышып башлаяр. Оларың эелери ылгашлап чыкып, хич зат ёк

ерден машынларың увлайшына хайран галяр. Җайың ичинде кресло бөкүп йөр. Усса Хайдарың агзына шлянганы гыссырҗак болуп гарабашына гай. Эмма креслосы билен бөкүп йөрен Хайдара ол шланганы берип билмейәр…

Ага Гиҗениң машыны оба көчеси билен баряр.

Оба киоскының сатыҗысы Аман балчы дүканындан даша чыкып өз өзи билен күшт ойнаяр. Күшт отургычда гойлан. Аман балчы утян болмага чемели (өзүни), кейпи гөтерилип җүбүсинден овадан наскәдисини чыкарып, кейпини билип нас атяр. (Насың ерине валидол язгысыны гөркезип валидол хем атып билер) ол утушың леззетини, насың кейпини аляр. Аман балча белет мүшдерилер, пулуны гоюп, дүкана гирип, харыдыны алып, чек язып балча «саг бол» дийип гидйәрлер.

Аман балчы голайда инсулти башдан гечирип, яшайшың аҗапдыгына гөз етирен гиң адам. Шол махал Ага Гиҗен онуң янына гелйәр, эллешип саламлашяр.

- Агам, Аман аганың өйи ниредекә?

Кейпи гөк ярян Аман Аганың элинден тутуп көчәниң чатрыгына элтйәр. Ол:

- Серет, хол көчәниң аңырбашындакы ики гатлы эйран керпиҗинден салнан кашаң җайы гөрйәңми?

- Гөрйән!

- Ол Аманың җайы дәл – дийип, ол терсине бакып гүнбатара гидйән көчә бармак чоммалдяр:

- Хол депеси черeписалы кашаң җайы гөрйәмиң?

- Гөрйән – дийип Ага йылгыряр.

- Анха, олам Аманың җайы дәл! – дийип Аман балчы ене бир җайы гөркезйәр, Ага ягшы адама душманына хезил эдип йылгырып дур.

- Ханха, гүнортадакы ики гат җайы гөрйәмиң?

- Гөрйән, йөне олам Аманың җайы дәлдир!

Аман балчы гүлйәр:

- Билдиң! Билдиң! Олам Аманың җайы дәл! – дийип ол дүканына дуланып насыны дөкйәр.

- Ынха, Аманың җайы! – дийип ол янындакы җайы гөркезйәрде йылгыряр. – Ене кимиң җайы герек, иним җан?

- Аман өйүндемикә?

- Ёк.

- Бех, ол нирә гидәйдикә агам?

- Ол сениң билен гүрлешип дур… Хех-хех-хе!

- Ёк, маңа яңырак җайыны сатан Аман герекди агам?

- Яңырак җайыны сатан Аман-да мен! Ынха-да тәзе җайым! – дийип җайыны гөркезйәр.

- Маңа Хайдар аганың янында отуран, дүйн-өңңүнем җайыны сатан Аман герекди. - Агам, мен шол Аманың җайыны сатын алдым…

Аман балчы гөзлерини хөвлендирип, хамана Айдан ере гачан Адамы сынлаян ялы сынлаяр:

- Диймек, сен Хайдар худайсызың тәзе гоңшысы-да! Охо-хо-хо! Маңа хә дий, дессине сөвдаңы гайтар! Гөрйәмиң мени, Хайдар худайсызда мени шу гүне салан… - дийип ол элеврәп башлаяр.

Хайдар ага шлангасыны эмип юмругыны ысгаяр, ёгсам усса оңа иер-ичги гоюпдыр.

- Башлабер усса!

Хайдар серетмеҗек боляр, эмма газда чым гызыл гызаран демире серетмез ялы дәл. Усса гызгын демириң сапындан тутуп, Хайдарың янына баряр, ягырнысына басяр…

Дашарда көчеде дуран машынлар ала уввулды болуп увлаяр…

Хайдар аганың өйүниң гаршысында үч дөрт гоңшы үйшүпдир. Салых сөведең:

- Худая шүкүр, тәзе гоңшы гелйәр!

- Нәче вагт Хайдар худайсыз билен гоңшы болуп яшаярка?! – дийип Акмырат дилленйәр.

- Гелеверсин, ёгсам Хайдар худайсызың җыны маңа дүшүпдир!

- Өзүмизден-ле, ёгсам үйшүп арчының янына барсак, мумлы йүплүге дөнер!

- Би яшдан соң арзалашып йөрмек айып-да…

Ага Гиҗениң машыны гөни гелйәр, ол дуранлара баш атып саламлашып, ховлусына гирйәр. Ховлы дийиләййәр, оба еринде ховлы ёк.

Хайдар муртың җайы Аганың тәзе сатын алан җайы гоша салныпдыр.

Ага билен Солмаз машындан чыкяр.

Гоңшулар ёлда томаша гарашяр. Эмма…

Эмма өйүнден ала-яз болуп чыкан ики эли марля билен даңлан Хайдар мурт, Энегыз тәзе гоңшыны гуҗак ачып гаршы аляр. Олар гуҗаклашып, шапба-шупба огшашяр. Саз. Олар шадыян, сеслери эшидиленок. Томаша гарашан гоңшулар серпмеден гайдан ялы болярлар.

- Саг-аман гелдиңизми, гоңшы җан! Дүйнден бәри гөзүмиз ёлуңызда галды! – дийип Хайдар мурт хоррам боляр. Ага Гиҗен:

- Хайдар какам, Энегыз эҗем, тамам Гөкяйланың халкыны чагырып үч гүн той бер, үч гүн садака бер, үч гүнем мейлис гур, харҗы-харажады менден! Сизе тапылгысыз гоңшы гелди!

- Якын гоңшы даш гарындашда ягындыр! – Энегыз эҗе йылгыряр. – Гоңшулар, баш үстүне, гадырдан мыхманымыз болуң бугланып дуран палавым, дагланып дуран какмаҗым бар!

Олар ала-яз болуп өе гирйәрлер.

Экран ёлда хайран галып дуранлары гөркезйәр.

Олар бири-бирине мөлершип бакярлар.

Бай сачак. Ортада палав, дүрли салатлар, шампан, виски ялы ичгилер, шербетлер! Хайдар, Ага аяллары нахар ийип отырлар. Хайдар:

- Агаҗан, сен маңа гулак гой хем догры дүшүн! Гөрйәмиң, эзиз Президентимиз баяң, багтлы яшаң дийййәр. Багтлы яшамак үчин оглуң-гызың, агтыкларың билен бир сыргын болуп яшамалы, билеҗе ишлемели, билеҗе бир супрада ийип-ичмели! Хер оглуң бир шәхерде яшап йөрсе, нәдип багтлы болуп бор!

Энегыз:

- Солмазҗан, ёгса-да җайы нәчә сатын алдыңыз?

- Элли миллиона!

Хайдар билен Энегыз өр-гөкден гелйәр.

- Хай, гуррумсак дийсе! Мен оңа алтмыш миллион берйән дийдим – Энегыз налаяр.

- Мен ол худайсыза етмиш бәш миллион берейин дийдим – дийип Хайдар юмругыны сомлаяр, Энегыз әрини назары билен далаяр. Хайдар:

- Сениң алан җайыңа оглумызы гөчүрип гетирҗек болуп йөрдик… Говусы, сен җайы бизе сат!

- Җайы сатмайын гоңшы! Анна йөне,оглуң гөчүп гелҗек болса, гелиберсин! Мен шонуң гөчүп гелен машынына гошумы басып гөчүп гитмесем, түв йүзүме!

- Гоңшы элли кепден белли кеп, сен җайы бизе сат-да гелен ериңе гидәй…

Көчеде гоңшулар гүррүң эдип дур. Салых сөведеҢ:

- Ай, ёк, би гөчүп гелен Гиҗениң небересинден болса, Хайдарың өзүни гөчир!

- Гиҗен Гырык боланда ким боляр?

- Пахай, сен җахана мешхур Гиҗен гырыгам билмейәмиң! Гиҗен гырык дүнйә белли терсокан, җадыгөй, гөзбагчы, сейиргөй болупдыр.

- Бех, шол Ак ишаның өңүнден яшаҗак көшеҗик болуп чыкан Гиҗен гырыгың небересинденмикә?...

- Белки, Хайдар худайсыза гөз гөркезип, тоба гетирсин-дә!

- Әл, сизем дога-җада-да ынанып йөрсиңиз-ов!

Хайдарың өйи. Хайдар мурт билен Энегыз гоңшуларыны дүйбүнден әсгермейән ялы, йылгырып, гүлүп, лах-лахлап гүрлейәрлер.

Энегыз:

- Гоңшулар, мен сизе гөвхерден, гызылдан гыммат аклымы мура-мугтуна берйән: сиз сатын алан җайыңызы бизе сатярсыңыз-да гелен ериңизе гидәйсеңиз!

Хайдар мурт җайты муртуна бат берип:

- Энегыз эҗеңизе хә, дийиң, ёгса сизи барыбир яшатмарыс! Биринҗиден биз бай! Сизиң чак эдишиңизден-де хас баай! – диййәр.

- Икинҗиденем хер оглумыз бир дерәниң шири! – Энегыз пар-парлаяр.

- Үстесине мен-де әрлериң әри! Хах-хах-ха!

- Мен какайсам какынмага-силкинмәге-де етишдирмейән!

- Мен дога эдәйсем, дүвденекләп, дүвдүк болуп галарсыңыз!

- Дүшүндиңизми! – дийип Хайдар мурт күдүң ялы юмругыны хала патладяр.

Ага Гиҗен ала самсык ялы:

- Җук! – диййәр!

Дергазап болан Хайдар мурт дызына галып гыгырып көйнегини җайырдадып йыртяр. Можук суратлары гөрен Солмаз «Вай!» дийип гыгыряр. Хайдар мурт:

- Үстесине, маңа Хайдар худайсыз дийййәрлер! Энче-энче түрмелерде хан болан, пахан болан Хайдар худайсыз! Хах-хах-ха!

Энегыз эҗе-де әринден галмаяр:

- Үстесине-де маңа Энегыз эркек дийййәрлер! – Хах-хах-ха!

Ага аялына, аялы әрине середип, самсыклыга салып икисем мөлерйәр. Дегнасына деген әр-аял бирдемде гыгыряр:

- Гүм болуң!!! – дийип Хайдар боксериң юмругы ялы саралып даңлан юмругыны сомлаяр.

Мыхман чагырылып, сачак башындан ковлан Ага Гиҗениң гөвни бир ялы. Ол йылгырып аялы билен даш чыкяр, аз салым ойланып дуряр, яңадан аялыны алып җая гирйәр. Энегыз эҗе сач яйып увлаяр. Диени болмадык, гоңшусының җайыны ызына алып билмедик Хайдар мурт хум ялы чишип бир путлук юмругы билен гапдалда ятан яссыга патладып уряр. Дишлерини гайрап гыгыряр:

- Гуррумсак! Мен сени я гөчүрин, я өлдүрин!

Шол пурсат Ага Гиҗен ызына гайдып гелйәр. Гахардан ярылайҗак болуп отуран Хайдар билен аялы зордан, ясама шатланяр: Олар Ага җайыны сатмак пикирине мүнендир өйдйәрлер. Энегыз эҗе зордан йылгырып:

- Гелевери, Агаҗан, гелевери! – дийййәр.

Хайдар:

- Шейдип аклыңа айлан-да җайы сат бизе!

Ага Гиҗен:

- Гоңшы, маңа, мениң фирмама ишгәр герек! Уллакан иши ёк. Меллегиме, малыма середип берсең боланы! Хер айыңа бир-ики миллион айлык берҗек! – дийип Ага самсыклыга салып ырзайяр. Хайдарың ганы депесине уряр, ол саралгы юмругыны сомлаяр.

Солмаз:

- Энегыз эҗе, бизе бир ашпезем герек. Шейдип сүйҗүҗе нахар биширип берсең, айыңа ики-үч миллион айлык берҗек!

- Гүм болуң! – Хайдар партлаяр!

Ага Гиҗен ичякгыч йылгыряр:

- Биз-ә җан ялы гоңшымыз дийип сизе айдайдык, ол пулуң ярына-да ишгәр тапарыс!

Хайдар билен аялы дәлирәре гелйәр. Солмаз хас ичякгыч йылгыряр:

- Бир хепде пурыжа! Пикирлениң, айлыгыңызы аз гөрсеңиз айдарсыңыз! Сизиң ялы адам барка гапымызда дел адам сакламаҗак борус!

Ага билен Солмаз гүлүшип, ала-шовхун болуп өз өйлерине уграяр. Оларың кейипчаглыгыны гөрен көчедәки адамлар хайран галып мөлеришйәрлер.

Ага билен аялы Солмаз оба дүканындан иер-ийми алып гелйәр, икисиниңем голы пакетли.

Оларың гелйәнини җыклап гөрен Хайдар мурт җайтың аркасындакы овчаркасыны сыпап-сермәп, зынҗырындан бошадяр-да Ага билен аялының үстүне, күшгүрйәр.

- Бас аждарым, бас!! – дийип пышырдаяр

Зынҗырындан сыпан адамхор ит ала габырды болуп эңйәр Ага билен аялының үстүне, эмма Аганың-да, аялының-да гөвни бир ялы, аркайын гелйәрлер.

Гоңшусыны итине даладып кейпини гөреҗек Хайдар мурт җыклаяр, хайран галяр. Көпек оларың голайына барып гуйругыны булап дур. Ага:

- Көпегим, көпегим, адың нәмедир сениң? – дийип овчарканы сыпалаяр.

Солмаз пакетинден гымматбаха колбасаның бир гарыш ялысыны ите берйәр. Вака букудан Хайдар мурт, өйүң пенҗиресинден Энегыз середип геӊ галяр…

Ики-үч гоңшусыны гөчүрен якасы гайышлы шерменде Энегыз билен Хайдар мурт хер эдип, хесип эдип, би гоңшуны-да гачырып, җайы алмагың угруна чыкыпдыр. Хайдар мурт ирден, Ага билен Солмаз тапчанда чайламага башландан дашарда гойлан уллакан радиосыны гыгырдып гойберйәр. Радиода дашары юрт җазлары!

Ага билен Солмаз гойры көлегедәки тапчанында отурдыгы Энегыз эҗе башыны бүренип ала тозан турзуп гапысыны сырмага башлаяр.

Хайдар мурт Аганы гөрдүги җыны атланып муртуна бат берип, хайбат атяр.Энегыз эҗе-де гоңшуларыны гөрдүги гаргыныпбашлаяр:

- Ылайым, хернә ганыңыз лейкемия боляды-да!... Ылайым машыныңыз билен авария дүшүплиңиз-аягыңыз ампутасия эдилсин-дә…

Хайдар муртуң кырк-элли товугы ики меллеге-де долупдыр, олар Ага Гиҗениң меллегинем эңңере эдип йөр.

Ага Гиҗен транспарант шекилли бир зат ясап отыр. Хайдар гең галып середйәр. Келлесини гышардып язгыны окап өр-гөкден гелйәр:

- Гоңшы, нәме этҗек боляң?

- Меллегимде алака көп экен. Авулы дәне гетирдим, шолары сепип гырмасам, би меллекден экин алып болмаз!

- Мениң товукларым нәдер? – дийип Хайдар эҗизлейәр.

- Товукларыңа айт, бирден ийәймесинлер! Охо-хо-хо, гаты гүйчли дермандыр, чоммалтма деген ялы эдәер!

- Сениң меллегиңе алака аралашыпдыр дийип, мениң товукларым ятагында отурмалымы?

- Мен өз меллегиме сепйән ахыры, товукларыңа сарга гой, меңкә гечмесинлер!

- Эй, сен самсыкмы?

- Ёк, мен аласамсык!

Дашарда Хайдарың әпет радиосы гыгыряр. Солмаз өйден чыкяр, гөрсе гапысының өңүнде овадан картон гапырҗак ятыр, дашы бантик даңлан гымматбаха совгат. Солмаз оны алан бадына Ага Гиҗен аялыны, совгады билен ичерик чекйәр. Ага дессине уллакан пакет алып картон гапырҗагы саляр. Солмаз:

- Вай, ичини бир гөрели-дә!

- Ысындан биләйсең болмадымы? – дийип Ага Гиҗен пакеди янын тутуп алып чыкяр.

Ол мал ятагына тарап гидйәр. Өз тапчанында отуран әр-аял:

- Совгадымызы сандыкларына атайдылар өйдйән…

- Пишик маслыгыны гөрүб-ә бегенерлер! - Энегыз гүлйәр.

Шол гүн гичара. Ага билен аялы тапчанда чайлап отыр. Хайдар өйден чыкяр, гөрсе өтен агшам пишигиң маслыгыны салан овадан картон гапырҗагы өз гапысына голай ерде ятыр.

Хайдар гыгыряр:

- Нәме дийип хапаңызы бизиң гапымыза атяңыз!

Ага үм билен радиоңы өчүр диййәр. Хайдар радиосыны өчүрип гыгыряр:

- Нәме дийип хапаңызы бизиң гапымыза атяңыз!

- Ханы хапа?

- Би нәме?

- Вей, ол сизиңки дәлми?

Өйүнден чыкан Энегызам гыкылыга гошуляр:

- Вай эххенекоккок дегмишлер! Нәме тапсалар бизң гапымыза атайялар.

Ага тапчандан дүшүп гапырҗагы аляр. Ага:

- Сизиңки болмаса, биз алаярыс – дийип ачып башлаяр, голайда дуран Энегыз билен Хайдар сеңригини йыгырып сынлаярлар.

Ага гапырҗагы ачяр, ичинден өрән овадан асма сагат чыкяр.

- Ынха, кейваны, муңа Худай берен тәзеҗе сагат диерлер!

Энегыз билен Хайдар мурт аңк болуп дур!

Гойры көлегеде тапчанда отуран Ага пиве ичйәр. Ол Хайдары гөрүп йылгыряр.

- Гелевери, дүшек үстүне гечевери гоңшы!

Хайдар ага екегапан ялы дүңдерилип баряр, Ага самсыклач йылгыряр.

-- Ал буз ялы арпа сувы… Җаның хезиллер эдәер!

-- Ага хан, сен гелен ериңе гөчсең ягшы бор, гөрмейәңми муны!...

--Хах-хах-хах! Хайдар кака, аркайын урубергин! Огланкам мениң адым эляссыкды! Бай-бай урардылар-ов… Үстесине мени «Токмакда-да» урдылар, «Яртыгулакда-да» урдулар!

- Мен урсам Худай уран ялы эдерин!... Хелейиң дул галар акмак!

Ага Гиҗен өрән чынлакай гөрнүше гирип, Хайдарың гөзүне гөзүни дикип юваш сораяр.

- А сен өлдүрмәнрәк уруп билйәмиң?!

- Эй, сен самсыкмы?

- Билмедим-ов! Чоганлыда-ха маңа самсыгам диййәдилер, аласамсыгам!

Хайдар ага агзындан аташ сычрадып хашлаяр:

- Ага бигүнәҗе йылгырып:

- Хайдар кака, сен шейдип келләңде чүйше дөвүп билйәмиң? – дийип бошан чүйшеси билен берйәр чүвдесине! Чүйше дөвлүп гидйәр. Ага Гиҗен икинҗи, үчүнҗи чүйшәнем дөвйәр. Хайдар мөлерип гарап дур…

Хайдар мурт гапдалына бош чүйше барыны үйшүрип, Аганың дөвши ялы дөвҗек болуп, дишини гысып чүвдесине доңдуряр. Ала

уввулды болуп келлесини гуҗаклаяр. Шол пурсат Энегыз эҗе гелйәр, ол газап билен гыгыряр:

- Гөтер муртуңы! – Хайран галаймалы: Хайдарың мурты җайтаряр. – Бол инди Ур! Хайдар аялының янында намыса галанына чыдаман, бат билен чүйшәни чүвдесине уряр. Чүйше дөвүлмейәр, Хайдар вели муртуны салпардып увлаяр.

Энегыз:

- Хай, сениң хан болайшыңы, пахан болайшыңы, вор закон болайшыңы!

- Тас чүвдәм ярылып-дов! – дийип Хайдар найынҗар геплейәр.

- Гөтер диййән муртуңы!

Хайдарың мурты җанлы ялы җайтаряр.

Хайдар мурт чилимини алҗак боляр. Шол пурсат Энегыз хәлден әрине гөркезмән дуран чүйшеси билен берйәр Хайдарың депесине! Чүйше пытрап гидйәр.

- Ине, шейдип урмалыдыр! – Энегыз җак-җак гүлйәр.

Шок болуп, гыгырмага-да ярамадык Хайдар гөзлерини чал-чул эдип, диң аркан йыкыляр.

Ол өзүнден гидипдир! Энегыз башыны яйкап:

- Хай сениң шир болайшыңы! Хай сениң әр болайшыңы! – дийип энтек ичилмедик пивәниң дыкысыны агзына салып ганатыны гопаряр-да әриниң үстүнден гоюп башлаяр…

Арчының кабинети. Яш арчын йигит билен Ага Гиҗен гүрлешип отыр. Арчын:

- Ага кака, җай сатын алмазыңдан овал маслахатлашаймалы экениң! Түркмен ага айтамаямы, «Җай алма, гоңшы ал!» дийип. Хайдар аганың лакамы Хайдар Худайсыз-да! Үч йылда ики гоңшусыны гөчүрди. Арада чагырып мазалы сувуна дегдим. Хайдар ага диениң обаңда отурмалы адам дәл. Бәш-алты йыллыкда гелди. Айдышларына гөрә, бүтин өмрүни түрмеде өтүренмиш! «Огулларыма меллек бер» дийип бизарымы чыкарды. Менем, «бар, огулларың гөчүп гелсе, язсын арзасыны! Шәхерде яшаян адама мен меллек бермен дийсем, мекдепде окаян гызына меллек алҗак боляр. Гызыңам айратын хоҗалык болсун, герегиң меллек билен мүлк, кәренде ер болсун» диййән.

- Мен Хайдар ага белет. Гөчүп гиден Аман Айлы мениң егеним! Шол җайың янындакы даш гуйы бар-а, шол гуйы хем

бизиң ата-баба гуйымыз. Аман җан мениң җан ялы егеним, ол Хайдардан зейир-зейир зейренип, гөчәймесем болмая дийип барды. Мен кимем болса, мен шонуң билен оңшарын, йөне ата-бабамың мүлкүни гидирмәли дийип гайдыбердим.

- Хай, оңшуп биләйсең-ә…

- Оңшарын, оңушман нәме?

- Гүнүңиз бир, даваңыз ики болаймаса…

- Ёк-ла, бал билен яг ялы гатышып яшарыс эншалла! Хайдар ага арз этмесе, мен арз эдип гелмен!

Арчын Аганы довамлы сынлаяр:

- Ага кака, агзыбир, абадан, этраба белли говы обамыз бар! Гыкылык, говга этдирмен!...

- Ёк-ла, ясы яның ерде болсун Ягшымырыт җан!

Хайдар көрсенип йөркә ашханада агзы даңылан уллакан питини гөрйәр. Ол билесигелҗилик билен ачяр, гөрсе ичи яглы говурдак. Хайдар сен мен ёк бир доämграмчаны агзына атяр, леззетини билип ийип, сачагың башына элтйәр, бир кесемен чөреги яшыл соган билен тутуп сымышлап башлаяр. Энегыз гапыдан гирен бадына оны гөрүп гыгыряр:

- Гыйв, нәме илиң задыны ийип отырсың!

- Кимиң зады би?

- Мен нәбилейин. Бир бенде гоюп гидипдир…

- Илиң задыны гөзүне басып иймелидир кейваны!

- Ээси етип гелди-дә, мен нәме диейин?

- Ээси саңа сакла дийип бердими?

- Ёк, ёлуң якасында гоян экени. Ондан бәри дөрт-бәш гүн гечди…

- Гөремзок, билемизок диерис, бар саҗа салып гыздырсана, хоҗа сөген ялы болянчак иелиле…

Энегыз ойланып дуряр.

Хайдар билен Энегыз өз тапчанында, Солмаз билен Ага өз тапчанында чайлашып отыр.

Граммафон алдыгына гыгыряр, сес-үйн алшар ялы дәл!

Ага акҗа эляглыгыны гөтерйәр. Хайдар бир пурсат радионы өчүрйәр.

Ага:

- Хайдар кака, би аҗайып айдымы нireден тапдың-ай! Пах-пах, гүнбатар айдымларына мушдак мен!...

Хайдар гахарланяр, онянча Солмаз:

- Энегыз эҗе, бәш-он гүнлүкде бир уллакан питии-ха гөрен дәлсиңиз?

Хайдар эл-аягыны йитирип:

- Ёк! Ёк! Ёг-ей, пити гөрен дәлдирис! – диййәр. Энегыз ичякгыч:

- Илиң питиси бизиң ховлыда нәм ишлейәр?...

Ага:

- Хайдар кака, мениң инчекеселим бар, өзем артыбың ачык, ёкушаган гөрнүши! Анна шонуң үчин бир итчи таншыма хер ай ики саны ит сойдуруп говурма этдирйән. Анха, шол гапыңа элтип гайтдым, өзүң ёк экениң диййәр. Ялңышып сизиң гапыңызда гояйдымыка дийип сорайшым…

Хайдар мөлерип:

- Итиң эти?

- Хавва, ики саны пәкизе ганҗыгың говурдагы болмалы?

-Хайдар билен Энегыз мөлеришип дуряр, бирден… бирден Энегыз эҗе агзыны тутуп «ө-ө-ө!» дийип җайың еңсесине тарап ылгаяр. Хайдар җайың аңырсына-да етишмән ылгап баршына пөвледип гайтарып баряр.

Солмаз билен Ага бирек биреге шарпык какышып:

- Бәш нол бизиң пейдамыза – дийип гүлйәрлер!

Өйден чыкып барян Хайдар ага элтелефонының җырланыны эшидип ызына эңйәр. Ол столуң үстүнде дуран телефоны алып гүрлешип башлаяр. Аңырдан җаң эдйән ызыны үзмән геплейәр, Хайдар ага оны сесинден танаҗак боляр, танамаяр:

- Ким сен-хов!? – дийип гахарланяр. Җаң эдйән Хайдарың гөзүни-башыны айлап гүрлейәр. Бир, ики, үч минут болгусыз гүррүңи диңләп ядан Хайдар:

- Кимем болсаң, өй телефонyма җаң эт, бар вагтымы түкетдиң!

Энегыз әрине сын эдип дур. Ахыры җаны янан Хайдар мурт эл телефоны пер яссыга булап уряр-да гыгыряр:

- Харамзада! Би мени дәлиредйәр, эй Алла! – дийип гулакларыны пенҗелейәр.

- Ким ол?

- Ким бор! «Җан» ялы гоңшым! Тәзе гоңшым! Ягдайымы сораяр!

- Ол сениң номериңи нәдип билип йөр? Чем гелене номер бермезлер!

- Алла билсин нәдип билип йөренини… Хер гүн үч ёла җаң эдип халымы сораяр.

Элтелефон җырлаяр. Хайдар горкяр. Соң телефоны алып гыгыряр. Аңырдан гелйән аял сесини эшидип телефоны аялына берйәр. Энегыз диңлейәр, кимлигини сораяр.

Экранда Солмаз эрәп-акып Энегыза җаң эдип дур…

Сәхер. Эгнине сүпүргич атып өйден чыкан кейпичаг Ага Гиҗен гоңшуларының гапысына дөкен зир-зибиллерине үнс бермейәр. Шадыян салам берйәр:

- Хайдар кака, эртириң хайыр! Энегыз эҗе саг-аман өрдүңизми?

Хайдар мурт Аганы сынлап ялан гүлйәр:

- Хех-хех-хе, кейваны, би аласамсык энтегем гөчмедик ялы-ла…

- Гөчмесин, өңки гоңшы ялы параличе какдырып гөчҗекдир! Худайым, хернә ганлары гангрене болсун-да! Худайым, хернә хелейиң билен эхxенекоккок боласың-да! Худайым, багрыңдан даш дөмсүн-дә! Гөзлериң катаракт болсун-да!

Ага самсыклыга салып сыгыряр. Гахары гелен Хайдар мурт муртыны җайтардып, Аганың алкымына баряр:

- Айтды-айтмады дийме, дерхал гелен ериңе ёк болмасаң, пачагыңы пытрадып, чамалагыңы чашырын, чейневаҗыңы күл эдерин!

- Энегыз эҗе:

- Гыйв, саңа диййән, бирден гаты урайма! Хелей ялы гол бойы арза язып арчын дийип, полисия дийип ылгабермесин, чолак хайран!

- Пахахай Хайдар кака, хей җан ялы гоңшым урды дийип арз эдеринми мен! Аркайын урубергин! Энегыз эҗемде уруберсин, урулдыгымча көхүм гелйәндир мениң!

- Сен энтек урулып гөрмәнсиң, мен урсам… мен урсам… дийип Хайдар мурт агзындан ялан чабрадып хашлаяр.

Ага яранҗаңлык билен Хайдар муртуң чигнинден тутяр, пышырдаяр:

- Хайдар кака, аркайын урубергин. Сен урдум дийип арз этмесең, мен урулдым дийип арз эдер өйтмегин, йөне… йөне кә гүн кә гүн мениң зыяным тутяндыр, анна шонда ураймагын.

Гөвнүетмезлик билен гүлйәр:

- Зыяның тутанда нәме эдйәң сен?

Ага Гиҗен еке пенҗеси билен Хайдар муртуң чигининден гысяр. Ол ары чакан ялы җынссыз гыгыряр… Әриниң гыкылыгына Энегыз тисгинип гидйәр.

Хайдар билен Энегыз мал ятагында. Алты саны сыгыры, өкүзи бар. Олар гүррүң эдйәр. Энегыз:

- Базарам гөрдүк, малың йүзи ёк. Өңүмизем гыш… Кырк миллион дий, отуз бәш болса-да берип гойбер!

- Кыркдан бәри адынам тутдырман! Билйәмиң, этиң килеси нәчеден?

Олар меллегиң ичи билен гелйән Ага йигренч билен середйәр.

- Хайдар гоңшы, базары дагы гөрдүңми? Мен сизи ынҗадып билҗек дәл! Ханы нәче диййәңиз?

Хайдар:

- Гоңшы, сен җан ялы гоңшым! Элли миллион манадыңы гой-да, ал малыңы!

- Хайдар кака, малларың энтек дурубeрсин! Сен гит-де үч-дөрт базар малың нырхыны гөр! Элли миллиона булар ялы малдан он –оникисини алып боляр бу махал!

- Сен нәчә алайсам диййәң? – дийип Энегыз сораяр.

- Ханы сыгыр? Шүй иррилиң сыгырмы? Я би залатырың сыгырмы? Вай, вай би җанавары дагы базара-да салдырмаярлар! Вай, би тазы ялы җанавар-а гышың илкинҗи авы боляр!

- Худайдан горк, Вейис бабадан утан, Ага! Гөр би өкүзи дагы, хинди пили ялы!

- Түйс тохум малдыр би!

- Вай-вай, дуршуна сүңк-саңк болуп дуран җанавар! Муныңы Саядың сүңк завудам алмаяр!

Ага эллерини кеелемендирип сыгырларың, өкүзлериң айбыны ачяр, Энегыз билен Хайдар алдыгына малларыны васп эдйәр. Оларың сеси геленок, саз. Камера диңе алысдан якындан оларың мимикасыны, җаныгышыны гөркезйәр.

Көчеден бир еңил машын гелйәр. Камера машыны, шоферы узак вагт гөркезйәр. Солмаз өе гирип чыкып өз иши билен.

Энегыз үм билен Хайдара ышарат эдйәр.

Хайдар билен Ага эл урушяр.

Хайдар Энегыза гараяр. Энегыз:

- Җан ялы гоңшым болуп дурсың, бар отуз миллион манадыңы берәй!

Хайдар җүбүсинден йүз доллар чыкарып аясына гоюп:

- Ужундан! Отуз миллионың менден Энегыз эҗем!

Хәлки еңил машындан чыкан ики адам Солмазың янында дур, Солмаз олара мал ятагыны гөркезйәр. Олар мал алып сатып йөрен адамлар. Олар Ага дагының янына баряр, саламлашяр, йигит:

- Ханы сыгырлар, Ага кака!

- Ынха, сыгырлар, түйс халал адамың гапысында кемала гелен маллар!

Йигит:

- Ага кака, алтысына отуз миллион манат берйән! Ал эли!

- Хав, җиҗуш, сен Ага какаңы аласамсык дийип эшитдиңми? Кырк миллиона дилеҗек болсаң-да чык меллекден! Тапдың самсыгы!

- Малларың хоррак экен-дә!

- Хей, хей Худайдан горк, Вейис бабадан утан! Хинди пиллери ялы би җанаварлара ене бир ёла ат дакдыгың агзың гышарар! Муңа дагы серет, хер гүн йигрими бәш литр сүйт берйәр, Солмаз эҗең хер гүн йүз литр сүйт аляр, тас бир бедре гаймак чыкяр булардан…

Камера мал ятага тарап йөрәп, эдалы йылгырып гелйән Солмазы гөркезйәр. Солмаз Аганы сынлап гелйәр. Ага болса малларың арасында от алып ики яна ылгап, сыгырларың васпыны эдйәр.

Энегыз билен Хайдар мөлерип Ага Гиҗене гараяр. Энегыз бейлесине бакып валидол чыкарып агзына атяр. Йигит:

- Отуз секиз миллион! Бор дий Ага кака!

- Мен самсыгың самсыгы дәл, булар ялы малы кырка берер ялы… Кырк бәшден бир шайысы кем болса-да саңа мал ёк!

- Йигит:

- Хайдар кака, кырк миллион берйән!

- Ёк-лай, сен мал эдинҗек адама меңземейәң! Кырк бәш дийдимми кырк бәш!

- Кырк дөрт бир эдәй, хов, хайрына ягшы!

- Утан, уял, мен сени танамсоң бәш миллион гайдып кырк бәше берҗек болуп дурун!

- Боляр-да, Ага кака! Ур эли!

- Бар илки пулуңы гетир!

Энегыз ичинден мүчүкдирилен ялы ыра-дара өйүне миграяр. Солмаз билен Ага бирек-биреге огрын йылгырып середйәрлер.

Хайдар өйүне геленде аялы увлап отыр. Хайдар яплап, найынҗар:

- Увламасана, гой башымызың салакасы болсун!

- Мен увламан ким увласын! Ханха әр болдаҗы бир шарпыкда он бәш миллион манадыны урдурды… Вай, вай…

Хайдар муртуны салпардып аглаярлы гөрүнйәр.

Ага билен сыгырлары сатын алан йигит иномаркасының янында. Ага:

- Ынха, он бәш миллион манадың, отуз миллионың болса сыгыр алдык…

- Ага кака, сенде-де оюн көп-ов!

- Гоңшыма бир томаша гөркездим-дә ичи гысмасын гөргүлилең дийип…

Ага Гиҗен өйүнде боксёрларың эл яссыгына эмел эдип отыр. Ол эл яссык ялы айлав узын полады гөрүнмез ялы эдип эл яссыгың ичине гойяр.

Аялы биш-дүш билен башагай. Ол:

- Гоңшымыз нәме мугт консердимизи кесәйди?

- Эммасыны билмейәмиң? – дийип Ага йылгыряр.

- Нәме пыррылдак этҗек боляка ол инди?

- Гоңшы ялңышмасам бизиң тапчанымыза микрофон гояйды өйдйән. Олар инди бизиң ичимизи билҗек, бизиң нireден, нәдип бай боланымызы билҗек болярлар…

- Онда о гөргүси яманлара ичимизи билдирәелими?

Әр-хелей йылгырышяр.

Аңырдан апаң-апаң басып Хайдар мурт гелйәр. Бу махал эгни майкалы, балагы спортивкалы Ага Гиҗен гара дер болуп эляссыгы уряр.

Хайдар оңа гөвниетмезлик билен середйәр. Ага ичякгыч:

- Ынха, Хайдар кака, муңа гызыл юмрук диерлер!

- Хүмф!... – дийип Хайдар оңа довамлы середйәр, ол: Эй сен мениң гөзүме дүшен гүлдигиңи билйәмиң?! Эй, сен мениң ашыма дүшен сиңекдигиңи билйәмиң?

- Ёк, Хайдар кака! – дийип, Ага самсыклач середйәр.

Хайдар юмругыны сомлаяр:

- Ынха, гызыл юмрук дийип шуңа диерлер! Сениң екеже юмрук хакың бар! – дийип Хайдар хум ялы чишип, боксёрлар ялы ики бака гөдеңсиз товсаклап гыгырып бир уряр эляссыгы! Ага гөзүни юмяр.

Хайдар мурт болса улы или билен гыгырып-багырып юмругыны голтугына сокуп бөкүп йөр. Әрини сынлап дуран Энегыз оңа йигренч билен середип өйүне гирйәр…

Ага Гиҗен болса:

- Шейле! – Хайдар кака, шейле – дийип эляссыгы юмруклап башлаяр…

Хайдар муртуң гапысында атан зады атан еринде ятыр. Ханха, пил, дырмык, чаршак… Меллегинден Хайдарың гелйәнини гөрен Ага Гиҗен бирден гөге середип башлаяр. Әрине сөзсиз дүшүнйән Солмазам асмана середип дур. Өйүнден чыкан Энегыз эҗе-де билесигелиҗилик билен гөге середйәр. Апаң-апаң басып гелйән Хайдар мурт хем асмана бакып йөрәп ограяр. Бирден олд дырмыгың дырнагына басяр, дырмагың сапы гүлчүлдәп маңлайына дегйәр.

Хайдар хүңңүрдәп дүшнүксиз сөгүнип, дырмыгы зыңяр, газап билен зыңлан дырмык дивара урлуп, яңадан гелип өзүне дегйәр. Олаялына:

- Хә, перишде гөрүнйәми, я Худай гөрүнйәми?

- Олар середйәр дийип менем середәйдим-дә… - дийип Энегыз өзүни аклаяр. Хайдар җаныянгын:

- Хә, асманда нәме гөрйәң? – дийип, Ага Гиҗене ичякгыч лак атяр.

- Мենими? Бурнум ганап башлады, ганыны дурузҗак болян! Онянча Энегыз эҗе-де дырмыгың дырнагына басып етишипдир, дырмыгың сапы маңлайына патлап деген Энегыз:

- Худайым, сизиң гөчүп гелен гүнүңизе нәлет болсун! – дийип гаргыняр.

Аганың гелйәнини гөз гыйгы билен гөрен Энегыз эҗе ала тозан эдип гапысыны сүпүрип башлаяр.

Аганың пиңине дәл, Энегыз эҗәниң янына барып чыны билен:

- Ай Энегыз эҗеҗан, сениң аңрың ахунмыды-пирмиди, янып дуран өвлүйәмиди!

Энегыз мөлерйәр:

- Хә, нәм болды?

- Нәм болар? Эххенеккок болупдырын! Катаракт болупдырын! Энегыз эҗе, эххенекоккок диен кеселиң нәхили кесел! Худай бар, өлдү-ри-и-ип баряр!

- Чыныңмы?

- Чыпбакай чыным! Бурчлыҗа унаш ичсем, гутулып гидеринми?

Энегыз онуң оюн эдйәнинем, чыныны айдянынам билмән мөлерип дур.

- Вай, вай, Солмаз, етевери – дийип Ага халымсырап, экрана йылгырып гидйәр…

Энегыз эҗе дергазап болуп тозан турзуп сыряр: Эмма әхли тот-тозан диңе өз үстүнде!

Ага Гиҗен билен аялы дашда, тапчаның янында. Солмаз:

- Гыйв, какасы, какмаҗы илки ийҗекмиң я палавы?

- Палавың дүшеги нәмедендир?

- Кишмишиҗе, кишделиҗе, кәширлиҗе палавың дүшеги кәкилик боляндыр какасы…

Хайдар билен Энегыз тапчандакы гүррүңи шпионлар ялы өз өйүнде диңлейәр.

- Сүлгүни нәме этдиң?

- Сүлгүниң ичине дүрли-дүмен салып ховурпечде биширип отырын…

- Хай-хай кейваны, эриңе кейп берҗек-дә! Пах-пах сүлгүни илки гетир!

Хайдар мурт тамшаныны билмән галяр.

Камера тапчанда нахар ийип отуран Ага билен аялыны гөркезйәр. Оларың өңүнде шакәсели чорбалар, салат, аңры-бәри. Ёкаркы айдыланларың бирем ёк.

- Кейваны, пах-пах сүлгүн-ә йүлүге дөнәйипдир-ов!

- Энтек палавымы бир дадып гөр!

- Пах-пах палавҗан-а палавҗан экен-ов!

Камера өйи гөркезйәр, Энегыз эҗе-де өзи билмезден тамшаняр.

Аганың сеси:

- Саңа дөнейин!

Солмазың сеси:

- Агаҗан, гөчели! Гөчели, ямандан боюңы сатын ал диендирлер! Хайдар ага хакыкатдан-да худайсыз адам экен!

Хайдар лах-лах гүлйәр:

- Энтек, нәме гөрйәрсиң, гырнак! Томашаны әриңи тултук сув эдемде гөрерсиң!

Энегыз азгырыляр:

- Тултук сув эдйән болсаң сәхеде гарашямың! Ур-да урян болсаң!

- Хов, хов, кейваны! Арчын гайдып гоңшыңа азар берсең, өзүңи гөчүрйән дийди. Ол гөчен гуррумсак, гол бойы арза язып гидипдир үстүмден!

- Арчыны өзүм оңарян! Оны бахана эдип отурма!

Камера тапчаны гөркезйәр:

- Худайсыз Хайдар ага, гөни ики гөзүме бакып, гөзи билен дийҗегини дийип дур. Худай бар, гөзи билен гейимлерими сыпырып баряр… - дийип Солмаз әрине гөз гыпяр.

Камера өйи гөркезйәр. Энегыз эҗе аларлып әрине дикан бакяр.

Аганың сеси:

- Кейваны, сен онуң гөзүне бакма! Хайдар ага гөчүп гиден Аман ага пахырың аялына гөзем гыпыпдыр.

Энегызың гөзлери Хайдарың ичинден гечип баряр. Хайдарың җайтарып дуран муртлары салпарып гидип отыр…

Аганың сеси:

- Кейваны, Хайдар аганың кимдигини менден сора. Мен дегерли ерде отуран егенимизден сорадым… Хайдар ага пылан ерде түрмеде отурдым, пылан ерде банк урдум, пылан этдим дийип или алдап йөрен экени! Ол хакыкатда бай-бай хелейлере өйленип йөрен кеззап экен. Андиҗанда бир хелейи, Астраханда бир хелейи, Иркутскиде бир хелейи, җеми алты-еди хелейи бармыш. Бир хелейи билен яшап, мүрдүни иенсоң, башыны алып икинҗи хелейиниңкә гидйән экен. Хайдарың гөзүне середиҗи болайма!

Энегыз элине оклав алып, эйменч середип йөрәп уграяр. Хайдар яплап «Ялан! Ялан Худай кессин ялан!» дийип гыгыряр!

- Худайсыз доңуз! – дийип увлап Энегыз әрине топуляр…

Хайдар авуны угран гаплаң ялы болуп Ага Гиҗениң янына гайдяр. Гызыл гөзлеринден чилим отлабермели!

Энегызың оклавының ызы ашык ялы чиш! Оны гөрен Ага самсыкдан ичякгыч йылгыряр:

- Ох-ов, Хайдар кака, маңлайың чүвен ялы-ла?

Хайдар эдил алкымына гелип, Аганың гөзүне дикан бакып, бирденем гулагының дүйбүне гондуряр, юмругы далбарың демир турбасына деген Хайдар сессиз увлаяр, себәби онуң урҗагыны өңүнден дуян чаласын Ага ашак эгилип етишипдир.

Ага самсыклыгына салып:

- Нәм болдай, Хайдар кака? – диййәр-де алнында юмруга чемел болуп сөмелйәр. Җаны янан Хайдар мурт чеп эли биленем доңдуряр, чее хем чаласын Ага эгилип етишйәр. Сол юмругам демире дегип, сессиз увлаян, йөне гөзлеринден яш сычраян Хайдар масгара боланына өлүп биленок, себәби ол аялының пенҗиреден сынлап дураныны билйәр. Ага хамана хич зат болмадык ялы өйүне уграяр.

Ики голам демир турба дегип авунан Хайдар бирдендәли өкүз ялы бат билен эңйәр. Ол Аганы сүсмекчи!

Эмма Ага чалтлык билен гапдала совуляр, Хайдар мурт барып дивары сүсүп сеңсе болуп йыкыляр…

Энегыз пенҗиреден әрине середип сеңригини йыгыряр…